

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM
VAZIRLIGI**

BUXORO MUHANDISLIK-TEXNOLOGIYA INSTITUTI

**«ELEKTROTEXNIKA VA ISHLAB CHIQRISHDA AXBOROT
KOMMUNIKASIYA TEXNOLOGIYALARI» FAKULTETI**

**»AXBOROT TEXNOLOGIYALARI»
KAFEDRASI**

“WEB – DASTURLASH”

fanidan

REFERAT

**MAVZU: HTML TILI ASOSLARI. BOSHQARISH ELEMENTLARINI
O'RNATISH**

Bajardi:

**12-12 MIAT guruhi talabasi
Muxammadov Mo'min**

Qabul qildi:

Sariyev R.B.

BUXORO – 2016

HTML TILI ASOSLARI. BOSHQARISH ELEMENTLARINI O'RNATISH

Zamonaviy Web-sahifalarni boshqarish elementlarisiz tasavvur qilish juda kiyin. Chunki sahifa boshqarish elemenlarisiz oddiy hujjatga uxshab koladi. Web-sahifalarda boshqarish elementlarini joylashtirish bir muncha murakkab hisoblanadi va ularni ishlatishda dasturchidan professional dasturlash malakasi talab qilinishi mumkin. HTML tilida boshqarish elementlarini yaratish va boshqarish uchun bir nechta teglar keltirilgan bo'lib, ulardan foydalanishning oddiy usullarini kurib chiqamiz.

Boshqarish elementlari o'rnatuvchi teglar va ularning hususiyatlari.

<Button> tegi sahifada tugmalarni o'rnatish xizmat qiladi. Tugma tarkibida rasm yoki boshqa maxsus elementlarni joylashtirish mumkin.

Atributlar

disabled

Bu atribut o'rnatilganda tugmadan foydalana olmaymiz .

type

Tugma tipini o'rnatish.

Submit	Uzatish tugmasi
Reset	Bekor tugmasi

Button	Boshqa turdagi tugma
--------	----------------------

style

Turli xil stillarni o'rnatish. Masalan, element balandligi yoki kengligi.

title

Yordamchi ibora.

Misol

oddiy tugma(xech qanday amal bajarmaydi)

```
<button disabled title="Tugma" style=width:60; height = 60;>  
Tugma uchirilgan!</button>
```

murojaat tugmasi

```
<script>  
function HomeButton() {  
location.href="http://www.mail.ru"; }  
</script>  
<button type="submit" ONCLICK="HomeButton()"> Murojaaaat  
</button>
```

<Input> tegi sahifada boshqaruv elementlarini yaratish uchun muljallangan va fakat *type* atributi bilan ishlatiladi. Yopiluvchi teg shart emas.

Atributlar

value

text, password, button, reset, submit elementlari uchun ekranga chiqariluvchi matnni o'rnatish.

size

text elementi uchun ko'rinadigan simvollar sonini o'rnatish.

maxlength

text elementi uchun kiritilishi mumkin bo'lgan simvollarning maksimal sonini o'rnatish.

checked

False yoki True - checkbox va radio elementlarining boshlang'ich xolatini o'rnatish (atribut o'rnatilmasa, False qiymati qabul qilinadi).

type

Element tipini o'rnatish.

Tip	Vazifasi	Misol
text	Matn kiritish oynasini hosil qilish.	<code><input type="text" value="Kiritish oynasi" size=33></code>
password	Matn kiritish oynasini hosil qilish. Bunda kiritiladigan simvollar yulduzcha ko'rinishida (*) ekranga chiqariladi.	<code><input type="password" value="password" maxlength="5"></code>
checkbox	«Belgilash» tugmasini yaratish	<code><input type="checkbox" title="Belgilash"></code>

radio	«Tanlash» tugmasini yaratish. Koidaga kura, bunday elementlarning bir nechtasidan tashkil topgan guruxlardan foydalaniladi.	<code><input type="radio" checked=1 name="sample"> Tanlash elementi
</code> <code><input type="radio" name="sample"> Fakat bitta elementni tanlash mumkin
</code> <code><input type="radio" name="sample"> Tanlang
</code>
file	Lokal fayllarni tanlash elementini yaratish. Masalan, fayl nomi uchun qator va «Faylni tanlash» muloqot oynasini ochuvchi tugma.	<code><input type="file"></code>
hidden	Foydalanuvchiga ko'rinmaydigan element yaratish. Kushima ma'lumotlarni junatish uchun ishlatilishi mumkin.	<code><input type="hidden" value="Tugma" ></code>
image	Tasvir-Tugma elementini yaratish.	<code><input type="image" src="d:\Talaba\Rasm.jpg"></code>
button	Standart tugma yaratish.	<code><input type="button" value="Tugma"</code>

		<pre>onclick="cmdclick"> <script> function HomeButton() { location.href="http://www.mail.ru "; } </script></pre>
submit	«Surov o'zatiş» tugmasini yaratish.	<pre><input type="submit" value="Surov o'zatiş tugmasi" style=width:200;></pre>
reset	«Bekor qilish» tugmasini yaratish.	<pre><input type="reset" value="Bekor qilish tugmasi" style=width:500;></pre>

style

Turli xil stillarni o'rnatish. Masalan, element balandligi yoki kengligi.

title

Yordamchi ibora.

<fieldset> tegi matn yoki boshqa ob'ektlarni ramkaga olish uchun muljallangan va **<legend>** tegi yordamida ramka sarlavhasi beriladi. Yopiluvchi teg ishlatilishi shart.

Misol

<fieldset>

```
<legend> Tugma va kiritish oynasi</legend>
  <input type="button" value="Tugma">
  <input type="text" value="Matn kiritish">
</fieldset>
```

<Option> tegi xarakatlanuvchi ro'yxat elementlarini yaratish uchun muljallangan. <Select> tegi bilan birgalikda ishlatiladi. Yopiluvchi teg shart emas.

Atributlar

selected

Ro'yxat elementini joriy qilish. Agar atribut berilmagan bo'lsa, ro'yxatning birinchi elementi joriy bo'ladi.

Misol

```
<select size=3>
  <option> Xarakatlanuvchi ro'yxat
  <option> Ikkinchi qator
  <option> Uchinchi qator
  <option selected> Turtinchi qator</select>
```

<Select> tegi xarakatlanuvchi ro'yxatlarni yaratish uchun muljallangan. <Option> tegi bilan birgalikda ishlatiladi. Yopiluvchi teg shart emas.

Atributlar

size

Ekranda ko'rinadigan elementlar soni. Agar u birga teng bo'lsa, bitta qator ko'rinib turadi. Birdan katta bo'lganda esa, ekranda berilgan qiymat buyicha xarakatlanuvchi ro'yxat chiqariladi.

Misol

```
<select size=1>
```

```
<option>Ochiluvchi ro'yxat
```

```
<option>Ikkinchi qator
```

```
<option>Uchinchi qator
```

```
<option>Turtinchi qator</select>
```

```
<select size=3>
```

```
<option> Xarakatlanuvchi ro'yxat
```

```
<option selected>Ikkinchi qator
```

```
<option>Uchinchi qator
```

```
<option>Turtinchi qator</select>
```

Web-sahifada ma'lumotlarning juda ko'pligi uni bir nechta qism-sahifalarga bo'lish zaruriyatini vujudga keltiradi. Qism-sahifalarga murojaat qilishda ular xar safar alohida yuklanadi. Bu esa o'z navbatida ayrim muammolarni keltirib chiqarishi mumkin, ya'ni yuklanish vaqtining ko'p sarf qilinishidir. Sahifa qismlarini alohida-alohida yuklamasdan turib, joriy sahifaning o'zida yuklash bu muammolarni bartaraf qilishi mumkin. HTML

tilida qism-sahifalarni joriy sahifada yuklash uchun maxsus teg ajratilgan bo'lib, uning barcha atributlari bilan tanishib chiqamiz.

<IFRAME> tegi va uning atributlari.

<IFRAME> tegi sahifada qism-sahifalarni yuklash uchun maxsus joy(freymlar) ajratishda ishlatiladi. Yopiluvchi teg berilishi shart.

Atributlar

frameborder

Freym tashkariqidagi ramkani chiqarish yoki chiqarmaslik. Atribut 1 yoki 0 qiymatlarini qabul qilishi mumkin. Agar qiymat 1 ga teng bo'lsa, ramka chiqariladi(atribut berilmaganda ham ushbu qiymat qabul qilinadi). Aks holda, ramka chiqarilmaydi(kiymat 0 ga teng).

height

Freym balandligini o'rnatish.

alt

Tasvir chegarasida paydo bo'luvchi yordamchi ibora.

border

Tasvirning chegaraviy chiziqlari qalinligi o'rnatish(nukta kengligida). Agar tasvir murojaat sifatida ishlatilsa, BORDER=0 qiymatini o'rnatish kerak.

name

Freym nomi. Freymda ixtiyoriy sahifani yuklash vaqtida ishlatilishi mumkin.

scrolling

Oynani xatakatlantiruvchi tugmani(scroll) o'rnatish. Quyidagi uchta qiymatni qabul qilishi mumkin: auto(scroll ni o'rnatishni brauzerning o'zi avtomatik

tarzda bajaradi va ushbu qiymat atribut berilmaganda ham qabul qilinadi), yes(scroll ni o'rnatish), no(scroll ni olib tashlash).

src

Yuklanuvchi sahifa manzili(URL).

width

Freym kengligini o'rnatish.

Misol

```
<IFRAME SRC="D:\Talaba\Web.htm" WIDTH=400 HEIGHT=100  
NAME="Fame1" SCROLLING="auto" FRAMEBORDER=0> </IFRAME>
```

Web-sahifaning yana bir tarkibiy qismlaridan biri bu – **ro'yxatlar** hisoblanadi. Ro'yxatlar asosan matn tarkibida uchrashini inobatga olsak, ular bilan ishlash dasturchidan e'tibor va did bilan ishlashni talab qiladi. Chunki ro'yxat turi ma'lumot turiga karab belgilanadi va ularni tug'ri o'rnatish matnning umumiy ko'rinishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Web sahifa yaratishda matnni formatlash teglarini oldingi tajriba ishlarida kurib utdik. Endi esa ularga qo'shimcha sifatida matndagi ro'yxatlar bilan ishlash teglari va ularning atributlari bilan tanishib chiqamiz.

Ro'yxat bilan ishlashda qo'llaniladigan teglar:

1. ****(List Item) tegi ro'yxat elementlarini (qatorlarini) o'rnatish uchun ishlatiladi.

Misol:

```
<OL type=A title="Nomerlangan ro'yxat">
```

12 – 04 MIIT

14 – 04 MIIT

16 – 04 MIIT

2. <MENU> tegi nomerlangan ro'yxatni yaratish uchun ishlatiladi.

Atributlar:

title

Yordamchi ibora

disabled

Ro'yxatni xolatini o'zgartirish (Enaled/Disabled xolatlari). Agar 1 qiymati o'rnatilsa, ro'yxat kulrang ko'rinishga o'tadi.

Misol:

<menu disabled=1 title="Menyu!">

Menyuning birinchi elementi

Menyuning ikkinchi elementi

</menu>

3. (Ordered List) tegi nomerlangan ro'yxatni yaratish uchun ishlatiladi.

Atributlar:

type

Marker tipi:

A	Katta xarflar
a	Kichik xarflar

I	Katta rim rakamlari
i	Kichik rim rakamlari
1	Arab rakamlari

start

Arab rakamlarini ishlatish vaqtida ro'yxatning boshlang'ich qiymati.

title

Yordamchi ibora

Misol:

```
<OL type=A title=" Nomerlangan ro'yxat ">
```

```
<LI>12 – 04 MIIT
```

```
<LI>14 – 04 MIIT
```

```
<LI>16 – 04 MIIT
```

```
</OL>
```

4. ****(Unordered List) tegi nomerlanmagan ro'yxatni yaratish uchun ishlatiladi.

Atributlar:

type

Marker tipi:

disk	<i>Bo'yalgan aylana</i>
circle	<i>Bo'yalmagan aylana</i>

<i>square</i>	<i>Kvadrat</i>
---------------	----------------

title

Yordamchi ibora

Misol:

```
<UL type=square title=" Nomerlanmagan ro'yxat ">
```

```
<LI>12 – 04 MIIT
```

```
<LI>14 – 04 MIIT
```

```
<LI>16 – 04 MIIT
```

```
</UL>
```

5. **<DL>(Definition List)** tegi aniqlashlar ro'yxatini chiqarish uchun ishlatiladi.

Misol:

```
<DL title="Ro'yxat">
```

```
<DT> Internet (tayanch ibora)
```

```
<DD> Global kompyuter tarmog'i (izoh)
```

```
</DL>
```

6. **<DT>(Definition Term)** tegi aniqlashlar ro'yxatigi aniqlashlarni chiqarish uchun ishlatiladi.

Misol:

```
<DL title="Ro'yxat">
```

```
<DT> Internet (tayanch ibora)
```

```
<DD> Global kompyuter tarmog'i (izoh)
```

</DL>

7. <DD>(Definition Description) tegi aniqlashlar ro'yxatidagi izohlarni chiqarish uchun ishlatiladi.

Misol:

<DL title="Ro'yxat">

<DT> Internet (tayanch ibora)

<DD> Global kompyuter tarmog'i (izoh)

</DL>

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ahmedov A. Tayloqov N. Informatika. –T.: -2001 y.
2. Hayitov A.G. Informatikadan mashqlarni kompyuterda bajarishning nazariy asoslari. –T.: A.Qodiriy. -2003y. -211 b.
3. T.H. Holmatov, N.I.Tayloqov, U.A.Nazarov. Informatika. –T.: -2003 y.
4. M.Aripov, B.Begalov, U Begimqulov. Axborot texnologiyalari. Toshkent 2009 y.
5. G'ulomov S. S. va boshqalar. Axborot tizimlari va texnologiyalari / Oliy o'quv yurti talabalari uchun darslik Akademik S. S. G'ulomovning umumiy tahriri ostida.—T.: Sharq 2000.-592 b.
6. С.Симонович и др. «Информатика. Базовый курс». Учебник для ВУЗов, СПб.: Питер, 2000 г.
7. С.Симонович и др. Специальная информатика. Учебное пособие.М.: -2002 г.-480 стр.
8. М. Aripov, М. Fayziyeva, S. Dottoyev, "Web-texnologiyalari", O'zbekiston faylasuflar milliy jamiyati nashriyoti, Toshkent – 2013y.